

Kielen oppijat sekoittavat sanoja monista eri kielistä – virheellistä kielenkäyttöä vai kielellisten resurssien kokonaisvaltaista hyödyntämistä?

Tilanne, jossa eri kielet menevät tahattomasti sekaisin, on varmasti monille tuttu. Kun on ollut tarkoitus puhua ruotsia, sekoittuukin joukkoon sanoja myös englannista ja saksasta. Usein käy vielä niin, ettei puhuja itse tiedosta tätä, ennen kuin joku toinen siitä hänelle huomauttaa. Kielen oppimisen tutkimuksessa sanojen siirtämistä kielestä toiseen kutsutaan siirtovaikutukseksi. Tutkimuksessa siirtovaikutukseen on suhtauduttu eri tavoin. Aluksi sanojen siirtämistä pidettiin kielen oppimiselle haitallisena tekijänä. Myöhemmin on puolestaan keskitytty kielten väliseen vuorovaikutukseen, ja on pyritty selvittämään, mitkä tekijät johtavat sanojen siirtymiseen kielestä toiseen.

Sanojen siirtäminen on harvoin tietoisista. Oppija voi esimerkiksi sanoa ”jag habe en dog” olematta tietoinen siitä, että hän käytti puhuessaan sekaisin kolmea eri kieltä. Tämä johtuu siitä, että eri kielet eivät ole oppijan aivoissa varastoituneina erillisiin tietorakenteisiin, vaan kaikkien vieraiden kielten sanat ovat tallentuneet yhteiseen säilöön. Oppijan aivoissa ei siis ole tarkkoja rajoja esimerkiksi englannin, ruotsin tai saksan välillä, mistä johtuen oppija voi käyttää näitä kaikkia kieliä sekaisin olematta tästä tietoinen. Tätä ilmiötä kutsutaan nimellä *translanguaging*.

Omassa väitöstutkimuksessani selvitän, kuinka *translanguaging* ilmenee lauseiden yhdistämisessä. Lauseita voidaan yhdistää toisiinsa esimerkiksi konjunktioilla (ruotsin *men, och, när*) tai adverbilla (*därför, också*). Näitä sanojen ja lauseiden yhdistämiseen käytettäviä sanoja kutsutaan konnektoreiksi. Varsinkin kielen oppimisen alkuvaiheissa oppijoiden tuotoksissa esiintyy ”oikeakielisten” konnektoreiden lisäksi paljon sanoja muista kielistä: ruotsinkielisissä teksteissä lauseita yhdistetään esimerkiksi sanoilla *und, when* ja *because*.

Kouluopetuksessa ja arvioinnissa tällainen tapa yhdistää lauseita on perinteisesti katsottu virheelliseksi ja se on johtanut alempaan arviointiin. Kielten ”sekoittamisen” tulkitseminen pelkästään merkiksi virheellisestä kielenkäytöstä on kuitenkin vähintäänkin kyseenalaista. Se on nimittäin myös merkki siitä, että oppija pystyy hyödyntämään kokonaisvaltaisesti kielellisiä resurssejaan. Kielten nimeäminen (ruotsi, suomi, englanti) ja laskeminen (puhun neljää eri kieltä) on oikeastaan vain keinotekoista, eikä kielen oppija hahmota kielten välisiä rajoja näin selkeästi.

Tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että kaikista kielen normeista luovuttaisiin kouluopetuksessa. Sen sijaan kielenopetuksessa tulisi suhtautua aiempaa hyväksyvämmiin siihen, että kielet sekoittuvat, eikä se useinkaan ole negatiivinen asia. Monikielisessä maailmassa tämä ei usein häiritse ymmärrettävyyttä, minkä tulisi olla keskiössä kielitaidon arvioinnissa. Seuraava askel olisi ymmärtää, ettei kielten välisten (keinotekoisten) rajojen rikkominen ole läheskään aina este ymmärrettävälle kommunikaatiolle. Tämän asennemuutoksen syntymiseen pyrin myös omalla tutkimuksellani vaikuttamaan.

Veijo Vaakanainen